

การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

รัชณี พจนาน¹, ดวงชีวัน เบญจมาศ¹, บุญสืบ โสโสม², ฉวีวรรณ ศรีดาวเรือง³

(วันที่รับบทความ: 11 เมษายน 2565; วันที่แก้ไข: 16 มิถุนายน 2565; วันที่ตอบรับ: 19 กรกฎาคม 2565)

บทคัดย่อ

วิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 20 คนแบ่งเป็นสามีจำนวน 10 คน และภรรยาจำนวน 10 คน ซึ่งมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน พักอาศัยในจังหวัดขอนแก่น เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงกันยายน 2559 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษา พบว่า การสนับสนุนของสามีในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจ โดยสามีมีอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัว ซึ่งต้องการให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพื่อให้ลูกแข็งแรงไม่เจ็บป่วย 2) การสนับสนุนด้านการเงิน ทั้งนี้สามีจะทำหน้าที่ในการทำงานและหารายได้ให้ครอบครัว โดยให้ภรรยาหยุดทำงานเพื่อทำหน้าที่ในการเลี้ยงบุตร และซื้ออุปกรณ์สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ 3) การช่วยเหลือในการเลี้ยงลูก โดยสามีจะช่วยอุ้มลูกในระหว่างที่ภรรยาเหนื่อยล้าจากการให้นมบุตร และช่วยทำงานบ้านอย่างอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าบริบทของสังคมไทยเป็นครอบครัวขยาย การสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ย่า ยาย ช่วยเอื้อต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วย การศึกษานี้ทำให้เข้าใจถึงการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการสนับสนุนจากสามีและครอบครัว ทำให้สามารถให้นมลูกได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้ง 6 เดือน

คำสำคัญ: นำนมแม่, การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน, การสนับสนุนของสามี

¹ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ขอนแก่น, คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก, กระทรวงสาธารณสุข, E-mail: rutchanee.p@bcnkk.ac.th, csom02@bcnu.ac.th

² พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พระพุทธบาท, คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก, กระทรวงสาธารณสุข, E-mail: boonsurb@bcnpb.ac.th

³ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี อุตรธานี, คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก, กระทรวงสาธารณสุข, E-mail: duangcheewan.b@bcnkk.ac.th

Corresponding Author: รัชณี พจนาน, E-mail address: rutchanee.p@bcnkk.ac.th

Husband Supporting for Breastfeeding

Ratchanee Potchana¹, Duangcheewan Benjamas¹, Boonsurb Sosome², Chaweewan Sridawruang³

(Received: 11st April 2022 ; Revised: 16th June 2022; Accepted: 19th July 2022)

Abstract

This qualitative research aimed to explore husband support toward breastfeeding. Data were collected during March to September 2016 by in-depth interviews, and non-participation observation with 10 husbands and 10 mothers who had experiences in at least 6 months of breastfeeding and live in KhonKaen province. Data were analyzed by content analysis. The results revealed that there were three main aspects in supporting of husbands for breastfeeding covering: 1) the families' decision-making of husbands which the husbands need their wives to give breastfeeding for children in order to make their children to be healthy; 2) financial support from husbands which husbands needed to work for earning the money to support their families, did not their wives to work, just taking good care of their children and brought essential equipment in supporting breastfeeding; and 3) helping taking care of children from husbands which husbands can help carrying the children when their wives were tired or exhausted from lactation and also helped to do housework. In addition, in Thai context, the extended families in terms of family members, e.g. grandmothers can help to facilitate breastfeeding. This study gives insight to understand about exclusive breastfeeding of women which is supported by husbands and family members.

Keywords: Breast milk, Exclusive Breastfeeding, Husband support

¹Registered nurse, senior professional level, Boromarajonani college of nursing KhonKaen, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health, E-mail: rutchanee.p@bcnkk.ac.th, csom02@bcnu.ac.th

²Registered nurse, senior professional level, Boromarajonani college of nursing Phraputthabat, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health, E-mail: boonsurb@bcnpb.ac.th

³Registered nurse, senior professional level, Boromarajonani college of nursing Udontahni, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health, E-mail: duangcheewan.b@bcnkk.ac.th

Corresponding Author: Ratchanee Potchana, E-mail address: rutchanee.p@bcnkk.ac.th

บทนำ

นมแม่มีสารอาหารที่สำคัญสำหรับทารก ซึ่งสามารถป้องกันการเสียชีวิตในเด็กจากโรคติดเชื้อลดภาวะเสี่ยงของภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในทารก รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของทารก¹ องค์การอนามัยโลกและองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ แนะนำให้มารดาทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน หลังคลอดและกำหนดเป้าหมายให้ทุกประเทศเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว อย่างน้อย 6 เดือน ให้ได้ร้อยละ 70 ภายในปี พ.ศ. 2573 แต่ปัจจุบันอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนทั่วโลกมีเพียงร้อยละ 41 เท่านั้น² และประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนเพียง 1 ใน 3 ของเป้าหมาย (ร้อยละ 23.10)³ มีการศึกษาจำนวนมากพบว่าสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะสามีมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจให้ภรรยาเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง รวมถึงระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียว^{4,5,6} ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสามี และบทบาทของสามีในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงควรมีการศึกษาในประเด็นดังกล่าว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

เพศภาวะ หมายถึง เพศทางสังคม หรือเพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคม หรือวัฒนธรรม (Social construction) ให้แสดงบทบาทหญิงหรือบทบาทชาย เพศภาวะจึงเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับแต่ละเพศในแต่ละสังคม ซึ่งทำให้บทบาทของหญิงชายแตกต่างกันและมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันและส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ เช่น ผู้หญิงต้องเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี และได้รับการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบในงานบ้าน การดูแลสมาชิก ดูแลคนเจ็บป่วยในครอบครัว รวมทั้งความคาดหวังของสังคมว่าผู้หญิงต้องเป็นลูกสาวที่ดูแลพ่อแม่ เป็นเมียที่ดีดูแลลูกสามี และสมาชิกในครอบครัว

รวมถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้หญิงในการเลี้ยงดูบุตร⁷

ส่วนผู้ชายสังคมคาดหวังว่าต้องเป็นผู้นำ กล้าหาญ อดทนเข้มแข็ง ทำมาหาเลี้ยงดูลูกเมียเมื่อครอบครัวอยู่ในระยะเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่สังคมไม่ได้คาดหวังว่าผู้ชายต้องทำหน้าที่ดูแลภรรยา ดูแลบุตร และสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นผู้ชายจึงมีบทบาทหรือหน้าที่ค่อนข้างน้อยทำให้ไม่ได้รับข้อมูลหรือความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะต่างมุ่งให้ความสำคัญไปที่ผู้หญิงในการทำบทบาทเหล่านั้น⁸

ในสังคมไทยการมีส่วนร่วมของสามีในการดูแลภรรยาและบุตรยังมีส่วนร่วมน้อยมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องจากปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมที่กำหนดให้ผู้ชายมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้ปกป้องสมาชิกในครอบครัว และเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีบทบาทในฐานะผู้ดูแลบ้าน ดูแลบุตร และสมาชิกที่เจ็บป่วย⁹ จากการกำหนดบทบาทหน้าที่ดังกล่าวส่งผลให้สามีมีส่วนร่วมในการดูแลมารดาและทารกหลังคลอดน้อย แม้ว่าประเทศไทยมีนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามีในการดูแลมารดาและทารกหลังคลอด¹⁰

นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของสามีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การช่วยเหลือสนับสนุนจากสามีทัศนคติของสามีเกี่ยวกับบทบาทของชายหญิงที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่¹¹ เช่น การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนที่เกี่ยวข้องล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่พบว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่ การจัดการและการให้ความช่วยเหลือแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งการให้ความรู้แก่สามีในเรื่องทำให้นมลูกมีผลต่ออัตราการเลี้ยงลูก

ด้วยนมแม่¹² จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของสามีเปรียบเสมือนแหล่งประโยชน์ที่จะส่งเสริมการให้นมที่และดำรงบทบาทของมารดาหลังคลอด

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นยังขาดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสามี และบทบาทของสามีในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้มุมมองเชิงเพศภาวะในการศึกษาเชิงลึกถึงประสบการณ์ การรับรู้ การให้ความหมายของสามีในการทำบทบาทส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยาว 6 เดือน เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของครอบครัวไทย ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบระบบบริการสุขภาพในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์การทำบทบาทของสามีในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพชนิดปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยใช้ปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นปรัชญาประเภทจิตนิยม (Idealism) โดยมุ่งทำความเข้าใจความหมายและประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลได้ประสบเป็นหลัก¹³ โดยการทำทำความเข้าใจปรากฏการณ์ ประสบการณ์ชีวิตของบิดาในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาข้อมูล จากผู้ชายที่เป็นสามีของมารดาหลังคลอดที่มีประสบการณ์การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดานานอย่างน้อย 6 เดือน ผ่านการรับรู้และการให้ความหมายโดยความเข้าใจของผู้ชายต่อทุก ๆ สิ่งมาจากประสบการณ์ที่รับรู้โดยการพิจารณาบริบทของผู้ชายอย่างเป็นองค์รวมครอบคลุมมิติทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยของผู้วิจัย ทั้งนี้การวางบทบาทของผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ที่ต้องมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับ

ผู้ให้ข้อมูล การหาจุดร่วม (Inter-subjectivity) ระหว่างผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัย รวมทั้งการผลัดความรู้ทัศนคติหรือความเชื่อเดิมที่มีต่อเรื่องบทบาทของสามีในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้วิจัยไปไว้ที่อื่นชั่วคราวเพื่อจะได้รับความรู้ใหม่ได้เต็มที่ทั้งในขณะที่ยกย่องรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล: ผู้วิจัยเชิญผู้ให้ข้อมูลร่วมงานวิจัยนี้แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นสามีและภรรยาที่มีประสบการณ์เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างน้อย 6 เดือน และสามารถได้รับการติดตามเยี่ยมที่บ้านจำนวน 20 คน ประกอบด้วยสามีจำนวน 10 คน และภรรยาจำนวน 10 คน การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลขอนแก่นให้การรับรองหมายเลข KE58064

เครื่องมือและคุณภาพเครื่องมือวิจัย: แบบกรอกข้อมูลเบื้องต้นของสามี-ภรรยาและข้อมูลการตั้งครรภ์และการคลอด แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก และแนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแบบบันทึกภาคสนาม (Field note) และผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

วิธีการรวบรวมข้อมูล: ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนกันยายน 2559 โดย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ในกลุ่มมารดาหลังคลอดบุตรจะนอนพักรักษาเป็นเวลา 1-3 วัน ณ แผนกสูติกรรม โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น โดยเป็นสถานที่เริ่มต้นในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลและสร้างสัมพันธภาพ โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละประมาณ 45-60 นาที ณ ห้องให้คำแนะนำการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งมีความเป็นส่วนตัว โดยเริ่มต้นการสร้างสัมพันธภาพในวันแรกของการคลอด เริ่มทำการสัมภาษณ์ครั้งที่หนึ่งในวันที่ 2 หลังคลอด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมในการให้ข้อมูล และสัมภาษณ์ครั้งที่สองในวันที่ 3

หลังคลอด ส่วนสามีได้นัดหมายการสัมภาษณ์ ในระหว่างที่มาดูแลครรภ์ โดยใช้เวลาในการ สัมภาษณ์คนละประมาณ 45-60 นาที ณ ห้อง ให้คำแนะนำการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นกัน บันทึกเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง และติดตาม เยี่ยมที่บ้านในรายที่พักอาศัยในจังหวัดขอนแก่น

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บันทึกการสังเกต ในแบบบันทึกภาคสนาม

วิเคราะห์ข้อมูล บันทึกเสียงที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกถอดความแบบคำต่อคำ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยใช้มุมมองเพศภาวะในการมองบทบาทของสามี ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยผ่าน 4 ประเด็นหลัก คือ 1) บทบาทหน้าที่หญิงชาย และบรรทัดฐานเชิงเพศภาวะ (Gender roles & gender norm) 2) การแบ่งงานระหว่างหญิง และชาย (Gender based division of labor) 3) การเข้าถึงและควบคุมทรัพยากรและผลประโยชน์ (Access to & control over) และ 4) อำนาจ ในการตัดสินใจ (Power & decision making)¹⁴

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล มีจำนวน 20 คน แบ่งเป็นสามีจำนวน 10 คน ภรรยาจำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน โดยทุกคน นับถือศาสนาพุทธ สามีส่วนใหญ่อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 50 รองลงมาเป็นเกษตรกรและรัฐวิสาหกิจ ภรรยาทุกคนคลอดบุตรคนที่สองขึ้นไป อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 40 รองลงมาเป็นเกษตรกร รับราชการ และรัฐวิสาหกิจ

การศึกษาการสนับสนุนของสามีในการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่ในครั้งนี้ได้ข้อค้นพบที่เป็นประเด็น สำคัญอันประกอบด้วย

1) บทบาทหน้าที่ของหญิง-ชายและ บรรทัดฐานเชิงเพศภาวะ

2) การแบ่งงานหญิงชาย โดยการทำบทบาท หน้าที่ต่างๆ ทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว

3) ความหมายของการทำบทบาทบิดา

4) ความหมายของการเป็นแม่

5) การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่

โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

วิถีชีวิตของผู้ชายและผู้หญิงซึ่งเป็นผู้ให้ ข้อมูล ผ่านมุมมองเชิงเพศภาวะมีทั้งสิ่งที่เหมือนกัน และแตกต่างกันดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทบาทหน้าที่หญิงชายและบรรทัดฐาน เชิงเพศภาวะ

ผู้ให้ข้อมูลทั้งชายและหญิงล้วนสะท้อน ตรงกันว่า ผู้ชายมีหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้ นำได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเป็น ลูกผู้ชาย เข้มแข็ง อดทน รับผิดชอบทำงานนอกบ้าน รวมทั้งการบวชทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ซึ่งจะทำให้ แม่มีความภาคภูมิใจ ในขณะที่ผู้หญิงจะได้รับการ ปลูกฝังอบรมสั่งสอนให้มีความรับผิดชอบในครัวเรือน ทั้งในเรื่องการหุงหาอาหาร การทำความสะอาด บ้านเรือนและการทำความสะอาดเสื้อผ้าของสมาชิก ในบ้าน นอกจากนี้ยังถูกคาดหวังให้มีหน้าที่ในการ ดูแลพ่อแม่ รวมทั้งการดูแลสุขภาพสมาชิกในครอบครัว ทั้งในยามปกติและยามเจ็บป่วย ซึ่งสะท้อนได้จาก คำกล่าวเหล่านี้

“หุงหาอาหารหนึ่งข้าวก็ผู้หญิงหละ ผู้ชายเค้าไป ทำงานออกแรงนอกบ้าน” (นก ผู้ชายนามสมมติ)
“นอนสีห่ม ตื่นตีห้า ตื่นมาก็หนึ่งข้าว ทำกับข้าว เตรียมใส่บาตร แล้วก็ไปรดน้ำผักข้างบ้าน ปลุกลูกมาอาบน้ำ กินข้าว เตรียมตัวไปโรงเรียน” (นก ผู้หญิงนามสมมติ)

ผู้หญิงกลุ่มทำงานรับจ้างจะให้เกียรติเคารพ ยกย่องสามีและให้คุณค่าสามีเหนือกว่าตัวเอง เพราะเป็นผู้หารายได้หลักเข้าสู่ครอบครัว โดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน ส่วนครอบครัวที่ ผู้ชายและผู้หญิงต่างก็ทำงานรับจ้าง ผู้หญิงต้อง รับภาระและรับผิดชอบทั้งงานในบ้านและงาน

นอกบ้าน ในขณะที่ผู้ชายจะรับผิดชอบงานนอกบ้านเพียงอย่างเดียว

2. การแบ่งงานหญิงชายโดยการทําทบบาทหน้าที่ต่างๆ ทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว ดังนี้

2.1 การทําทบบาทหน้าที่ในครอบครัว ในฐานะสามี พ่อ ตา ปู่ และในฐานะเมีย แม่ ย่า ยาย ลูกสาว โดยการทําทบบาทหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

1) การทําทบบาทหน้าที่พ่อบ้าน ทบบาทหน้าที่ของพ่อที่มีต่อครอบครัว ได้แก่ 1) ให้ความคุ้มครองและปกป้องครอบครัว 2) ให้การค้ำจุนเกื้อหนุนเศรษฐกิจ 3) เป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษาในยามต้องการ พ่อบ้านควรให้ความช่วยเหลือคนในครอบครัวในกิจการต่าง ๆ ที่มีความจำเป็น 4) ให้ความรักความอบอุ่นแก่ครอบครัว 5) เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกและอบรมสั่งสอน และ 6) ให้เกียรติและเคารพในสิทธิของคนในครอบครัว

2) การทําทบบาทหน้าที่แม่บ้าน ทบบาทหน้าที่ของแม่ต่อครอบครัว ได้แก่ 1) ผู้สร้างการมีส่วนร่วมในครอบครัว ครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุขถ้าทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว 2) ผู้ป้องกันความแตกแยกของครอบครัว และ 3) ผู้สร้างสานความผูกพันของครอบครัว

ผู้หญิงที่ทำงานรับจ้าง รับราชการและรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ทําทบบาทหน้าที่ดูแลสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ การหุงหาอาหาร ทำความสะอาดบ้านเรือน ทำความสะอาดเสื้อผ้า และรับผิดชอบงานนอกบ้าน ควบคู่กันไปทั้งสองงาน

3) การทําทบบาทหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตรหลานในฐานะของแม่ ย่า ยาย

การทําทบบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน และส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ ประเด็นที่สอนเหมือนกันทั้งลูกหญิงและลูกชาย คือการสอนให้เป็นคนดี พุดจาไพเราะ และการทำตัวให้คนอื่นรัก รวมทั้งการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ดังคำพูดนี้

“อย่าใช้เงินฟุ่มเฟือย พ่อกับแม่ทุกข์ยาก”
(นก ผู้หญิงนามสมมุติ)

4) การทําทบบาทหน้าที่ของผู้ดูแลสุขภาพสมาชิกในครอบครัวทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย ผู้หญิงในกลุ่มนี้จะมีทบบาทหน้าที่ในการดูแลสุขภาพสมาชิกในครอบครัวทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย โดยเฉพาะการดูแลผู้มีพระคุณที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ต้องรับภาระหน้าที่หลายอย่างทั้งการทำงานบ้าน งานนอกบ้าน เลี้ยงดูบุตร ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดในชีวิตได้สูง

2.2 การทําทบบาททางด้านการเศรษฐกิจ

การทําทบบาทหน้าที่ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นงานที่ก่อรายได้ เป็นงานที่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ โดยผู้หญิงจะมีส่วนร่วมในการทำไร่ ทำนา กับสามี ผู้หญิงที่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ หลังจากดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ในครอบครัวแล้วจะไปช่วยทำนา กับสามี ซึ่งลักษณะสำคัญของการทำงานในผู้หญิงกลุ่มนี้คือ ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกันทำทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มีลักษณะการทำงานที่เกื้อกูลกัน ผู้หญิงจะทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจน ผู้ชายจะเป็นคนไถนา ผู้หญิงจะเป็นคนดำนา ผู้หญิงสะท้อนว่างานที่ผู้ชายทำเป็นงานหนัก นอกจากนี้การไถนาต้องเป็นผู้ชาย เพราะผู้ชายสามารถขับรถไถได้ ผู้หญิงจะรับหน้าที่ในการดำนา ดายหญ้า เกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นงานลักษณะเบา (ผิวไถเมียด) หรืองานจักสานที่ทำอยู่ที่บ้าน เป็นต้น ผู้หญิงบางคนจะออกไปหาหน่อไม้ หาเห็ดในป่าใกล้บ้าน นำมาประกอบอาหารในครัวเรือนและขายเป็นรายได้เสริมให้ครอบครัว

ผู้หญิงและผู้ชายที่ทำงานรับจ้างในการศึกษาครั้งนี้ ทําทบบาทหน้าที่หารายได้เข้าครอบครัว ซึ่งเป็นการทําทบบาททางด้านการเศรษฐกิจ บางครอบครัวในช่วงหลังคลอด สามีให้ลาออกจากงานเพื่อ

มาเลี้ยงลูก ให้ลูกได้ดูนมแม่ เพราะมีประโยชน์ ช่วย
ประหยัดรายจ่ายครอบครัว ดังคำพูดดังนี้

“เพื่อให้ลูกออกมาเลี้ยงลูก ให้ลูกกินนมแม่
จะได้แข็งแรง พอลูกโตสักหน่อยก็จะสมัครเข้าไป
ทำงานใหม่” (น้า ผู้หญิงนามสมมติ)

ส่วนผู้หญิงที่เป็นข้าราชการและเป็น
พนักงานรัฐวิสาหกิจ ใช้สิทธิลาคลอดเพื่อมาเลี้ยง
ลูก เมื่อครบกำหนดการลาต้องกลับไปทำงานเพื่อ
หารายได้ควบคู่กับการทำหน้าที่แม่ จึงเลือกวิธีการ
ปั๊มนมให้นมให้ลูก เพื่อให้ลูกได้รับนมอย่าง
ต่อเนื่อง

2.3 การเข้าถึงและควบคุมการใช้ทรัพยากร

ผู้หญิงที่เป็นเกษตรกรและแม่บ้านส่วนใหญ่จะพึ่งพาสามีและคนอื่น ๆ ในเรื่องของการ
เดินทางและการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งการ
พึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนผู้ชายจะมีชื่อเป็น
เจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ เกี่ยวกับรถยนต์
ทั้งรถยนต์ รถไถนา เนื่องจากคิดว่าเป็นเรื่องของ
ผู้ชายและผู้ชายเป็นผู้ที่หารายได้หลักของ
ครอบครัว ในขณะที่ผู้หญิงที่มีรายได้เป็นของ
ตนเอง มีโอกาสเข้าถึงและมีชื่อเป็นเจ้าของ
ทรัพย์สินได้มากกว่า แต่ทรัพย์สินที่มีราคาค่อนข้าง
สูง เช่น รถยนต์ บ้าน ที่ดินและเทคโนโลยี เป็นต้น
ส่วนใหญ่ยังเป็นผู้ชายมีอำนาจถือครอง

2.4 อำนาจและการตัดสินใจต่างๆ

ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นคนที่มีอำนาจใน
การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว เนื่องจาก
ผู้ชายเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการหาเงิน แต่บางครอบครัว
ถึงแม้ผู้ชายจะเป็นคนตัดสินใจ แต่การทำธุรกรรมต่าง ๆ
ทั้งการกู้เงิน จะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง

ส่วนการตัดสินใจไปสถานบริการเมื่อมีการ
เจ็บป่วย ผู้หญิงบางคนไม่ได้ตัดสินใจไปสถาน
บริการสุขภาพโดยทันที แต่รอให้ภาระงานที่
รับผิดชอบให้เสร็จก่อน โดยจะสังเกตอาการของ
ตนเองและคิดหาสาเหตุของความผิดปกติที่เกิดขึ้น

ส่วนการฝากครรภ์และการคลอด ผู้หญิง
บางคนตัดสินใจเลือกสถานบริการสุขภาพที่มีสูติ
แพทย์ มีการดูแลสุขภาพมารดาและทารกดี ทั้งนี้
เนื่องจากคำนึงถึงสุขภาพของทารก และความ
ปลอดภัยของมารดาและทารกในช่วงตั้งครรภ์
คลอดและหลังคลอด เนื่องจากมีความไว้วางใจ
สถานบริการสุขภาพขนาดใหญ่มากกว่าสถานบริการ
ขนาดเล็ก โดยมีสามีเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ

2.5 พฤติกรรมสุขภาพและภาวะสุขภาพ

ผู้หญิงและผู้ชายชาวนาซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลใน
การศึกษาครั้งนี้ มีอายุอยู่ในช่วงวัยทำงาน จึงยังไม่มี
โรคประจำตัว สุขภาพร่างกายแข็งแรง เมื่อ
เจ็บป่วยส่วนใหญ่จะไปรับการรักษาในสถานบริการ
สุขภาพใกล้บ้าน บางครั้งซื้อยามารับประทานเอง
เช่น ยาลดไข้ แก้ปวดศีรษะ เมื่อตั้งครรภ์ผู้หญิง
จะดูแลตัวเองตามคำแนะนำของบุคลากรสุขภาพ
เนื่องจากคำนึงถึงสุขภาพของทารกในครรภ์ ไม่ซื้อยา
มารับประทานเองเกรงว่าบุตรจะเป็นอันตราย ในระยะ
หลังคลอด จะอยู่ไฟเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงฟื้นตัวเร็ว

3. ความหมายของการทำบทบาทบิดา

ผู้ชายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้
ให้ความหมายต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในเชิงบวก
ต่อสุขภาพของทารก ลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว
รวมถึงอนาคตของลูกที่จะเติบโตในอนาคต ดัง
คำพูดดังนี้

“ผมคิดว่า ลูกผมต้องเป็นเด็กที่ฉลาด
เพราะเค้ากินนมแม่” (นาย ผู้ชายนามสมมติ)

การมีช่วงเวลาที่ดี (Having a good
time) มีกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัวในการดูแล
ลูก มารดาบางคนตื่นตื่น บางคนกดดันบางคนรู้สึก
ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งความรักระหว่างแม่กับลูก และ
สามีบางคนรู้สึกมีความสุข ความรู้สึกทั้งหมดนี้เป็น
ความรู้สึกที่ เรียกว่า ช่วงเวลาที่ดีของครอบครัว

“ผมรู้สึกมีความสุขมากที่ได้มองเห็นรอยยิ้มของภรรยาและมองลูกกำลังดูนมแม่ ผมปลื้มครับ” (นุ ผู้ชายนามสมมติ)

บทบาทการเป็นพ่อบ้านที่ดี ผู้ชายปรับตัวในการทำบทบาทแทนผู้หญิง ซึ่งอยู่ในระยะหลังคลอด ที่สุขภาพไม่เอื้ออำนวยให้ทำงานบ้าน ได้แก่ ซักผ้าให้ภรรยา ซักผ้าอ้อมของบุตร หุงหาอาหาร ดูแลความเรียบร้อยในบ้าน ควบคู่ไปกับการทำงานนอกบ้านในไร่นา ช่วยอุ้มและดูแลลูก รวมทั้งเปลี่ยนผ้าอ้อม ขณะที่ภรรยาอาบน้ำ รับประทานอาหาร หรือนอนพัก มีความเห็นอกเห็นใจภรรยาที่เหนื่อยล้าจากการเลี้ยงลูก จึงพยายามช่วยเหลือทุกอย่างที่ทำได้ ดังคำกล่าว

“สามีฉันทำทุกอย่าง แต่ฉันไม่ได้ทำเวลา ลูกร้อง เขาจะอุ้ม เวลาลูกถ่ายเขาจะเป็นคนเปลี่ยนผ้าอ้อม เขาคือพ่อที่ดี เขาช่วยเหลือฉัน มันคือหน้าที่เขา” (นุ ผู้หญิงนามสมมติ)

จะเห็นได้ว่ามารดาหลังคลอดที่ให้อุ้มกินนมแม่ ทั้งภรรยาสามี ต่างรู้และเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองซึ่งจะนำไปสู่การปรับบทบาทอย่างเหมาะสมในการเป็นบิดาและมารดาต่อไป

4. ความหมายของการเป็นแม่

ผู้หญิงในการศึกษาคั้งนี้สะท้อนว่าความหมายของการเป็นแม่ในการทำบทบาทของผู้หญิงที่ดีว่า เป็นหน้าที่ที่สำคัญของแม่ในการเลี้ยงดูลูก และเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังต่อการทำหน้าที่และเป็นความรับผิดชอบของผู้หญิง

ในช่วงหลังคลอด ผู้หญิงทั้งหมดในการศึกษาคั้งนี้ จะได้รับการยกเว้นการทำงานบ้าน อย่างน้อย 2 สัปดาห์ เนื่องจากร่างกายอ่อนเพลีย ต้องได้รับการพักผ่อน เพื่อให้ร่างกายฟื้นตัว โดยให้มีภาระและความรับผิดชอบในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และดูแลลูกเพียงอย่างเดียว ส่วนผู้หญิงอื่นในครอบครัว ได้แก่ ย่าและยาย จะ

เข้ามาช่วยรับภาระงานในบ้าน ส่วนบางครอบครัวสามีช่วยรับภาระการทำงานในบ้านแทนภรรยา

“สามีฉัน เข้าใจฉันและลูก เขาสามารถดูแลฉันและลูกได้ดีขึ้น” (นง ผู้หญิงนามสมมติ)

ความรู้สึกของการเป็นแม่ รู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับ สร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง จึงมีความตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่อง

5. การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญคือ

5.1 การตัดสินใจ เป็นความต้องการของสามีที่ต้องการให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งนมแม่จะช่วยให้ลูกแข็งแรงไม่เจ็บป่วย ในด้านการตัดสินใจนี้แสดงถึงลักษณะของสังคมชายเป็นใหญ่ที่เพศชายมีอำนาจในการตัดสินใจของครอบครัว รวมทั้งสามารถจัดสรรทรัพยากรทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัวได้แก่ เงิน การเข้าถึงบริการสุขภาพ เป็นต้น สะท้อนจากคำพูดดังนี้

“ผมอยากให้ลูกเป็นนักกอล์ฟอาชีพ มันต้องเริ่มจากกินนมแม่ สุขภาพจะดี ไม่เจ็บป่วย ร่างกายแข็งแรง เตรียมพร้อมกับการฝึกกอล์ฟ” (นุ ผู้ชายนามสมมติ)

การตัดสินใจว่าจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระยะเวลาในการเลี้ยงด้วยนมแม่นานอย่างน้อย 6 เดือน ทั้งผู้หญิงและผู้ชายสะท้อนว่านมแม่มีประโยชน์ต่อลูก จึงต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ บางครอบครัวขึ้นอยู่กับมติตัดสินใจของสามี สะท้อนจากคำพูดเหล่านี้

“ก็ให้เลี้ยงด้วยนมแม่แหละ เพราะมีประโยชน์ อยู่บ้านเฉยๆเลี้ยงได้ ผมไปทำงานคนเดียวได้”(นน ผู้ชายนามสมมติ)

5.2 การสนับสนุนด้านการเงิน
สามีจะทำหน้าที่ในการทำงานและหาเงินให้ครอบครัวโดยให้ภรรยาหยุดทำงานเพื่อทำหน้าที่ในการเลี้ยงบุตร จัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อุปกรณ์สำหรับปั๊บกู้บน้ำนมและตู้เย็นเก็บน้ำนม ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้มีราคาค่อนข้างแพงและหาซื้อยาก โดยมองว่าการลงทุนในการซื้ออุปกรณ์ต่างๆเหล่านี้มีความคุ้มค่าและคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงลูกด้วยนมผสม

“ประหยัดค่าใช้จ่าย ลงทุนซื้อที่ปั๊มนม ตู้แช่นม คุ้มค่าคุ้มทุนกว่าให้ลูกกินนมผสม ราคาแพง”(นิต ผู้หญิงนามสมมติ)

5.3 การช่วยเหลือบุตร

ผู้หญิงที่สามีเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนในการเลี้ยงลูกสะท้อนว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีของครอบครัว ดังคำพูด

“หลังจากคลอดแล้ว สามีได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการดูแลฉันและลูก ฉันไม่ได้ดูแลลูกของฉันคนเดียว ฉันคิดว่าเขาเป็นพ่อที่ดี”(นก ผู้หญิงนามสมมติ)

การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามีซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดได้รับความไว้วางใจและภรรยาหวังพึ่งพามากที่สุดจึงเป็นแหล่งสนับสนุนที่สำคัญในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามีที่มีประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมในระหว่างที่ภรรยามาฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาลจะรับรู้ประโยชน์ของนมแม่ไปพร้อม ๆ กับภรรยา ความรู้ที่เพิ่มขึ้นทำให้สามีสามารถร่วมวางแผนให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเมื่อภรรยาประสบปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ภรรยาที่รับรู้ว่ามีสามีเห็นด้วย ยอมรับ และให้การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น

การสนับสนุนของสามีในกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การช่วยอุ้มลูก ช่วยจับลูกเข้าเต้าในกรณีที่เริ่มให้นมแม่ ช่วยจัดท่านั่งของภรรยาในระหว่างให้นมลูกทำให้แม่สุขสบายมากขึ้น ช่วยทำงานบ้านทำให้ภรรยามีเวลาพักผ่อนมากขึ้นและเป็นการลดความเหนื่อยล้าของภรรยา

การอภิปรายผล

เมื่อมองผ่านมุมมองเชิงเพศภาวะ ในประเด็น 1) บทบาทหน้าที่ของหญิง-ชายและบรรทัดฐานเชิงเพศภาวะ 2) การแบ่งงานหญิง-ชาย 3) ความหมายของการทำบทบาทบิดา 4) ความหมายของการเป็นแม่ และ 5) การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีลักษณะสังคมชายเป็นใหญ่ สังคมคาดหวังให้ผู้ชายทำบทบาทหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้หารายได้นอกบ้าน และผู้หญิงเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัว เมื่อผู้หญิงที่ต้องทำงานนอกบ้านจึงต้องรับบทบาททั้งเป็นผู้หารายได้และการเป็นภรรยาและแม่ที่ดี

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงผู้ชายเข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น มีการศึกษาพบว่า การสนับสนุนของสามีในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจเป็นความต้องการของสามีที่ต้องการให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลูกแข็งแรงไม่เจ็บป่วย แสดงถึงลักษณะของสังคมชายเป็นใหญ่ ที่เพศชายมีอำนาจในการตัดสินใจของครอบครัว 2) การสนับสนุนด้านการเงิน สามีจะทำหน้าที่ในการทำงานและหาเงินให้ครอบครัวโดยให้ภรรยาหยุดทำงานเพื่อทำหน้าที่ในการเลี้ยงบุตร และ 3) การช่วยเหลือบุตร สามีช่วยอุ้มลูกแทนภรรยาในระหว่างที่ภรรยาเหนื่อยอ่อนเพลียหลังจากการให้นม รวมทั้งสามีช่วยทำงานบ้านอย่างอื่น เป็นการฝึกฝนประเพณีดั้งเดิมของการทำบทบาทของผู้ชาย

นอกจากนี้ยังพบว่าการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ย่า ยาย ช่วยเอื้ออำนวยต่อความเป็นแม่ด้วย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันครอบครัวของไทยจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มี

ลักษณะเป็นครอบครัวขยายกลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้ทำให้บทบาทหน้าที่ของครอบครัวลดความสำคัญลงไปเพราะลักษณะครอบครัวเดี่ยวในสังคมไทยยังไม่ เป็นอิสระอย่างแท้จริง เนื่องจากวัฒนธรรมของ ไทยที่มีมาอย่างยาวนานและเหนียวแน่นในลักษณะครอบครัวขยายที่พึ่งพาอาศัยกันในระหว่างพี่น้องและเครือญาติ ถึงแม้ว่าจะแยกครอบครัวออกไปเป็นครอบครัวเดี่ยวแล้วก็ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กันในหมู่เครือญาติ อย่างเช่น จากการศึกษาของ Sriyasak, Almquist, Sridawruang, and Haggstrom-Nordin¹⁵ พบว่า การสนับสนุนของครอบครัวในการดูแลหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้ หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นสามารถดำเนินชีวิตในบทบาทของความเป็น “แม่” ที่สมบูรณ์

การเป็นแม่ที่สมบูรณ์ ที่สังคมคาดหวังคือการที่แม่ต้องเลี้ยงดูลูกได้ดี สามารถอุ้มลูกลูกดูนมแม่ได้ มีน้ำนมเพียงพอสำหรับบุตร ในการศึกษาครั้งนี้ผู้หญิงทั้งหมดเป็นแม่ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่ เล่าถึงความรู้สึกในการคลอดครั้งแรก มีความวิตกกังวลและเครียด เมื่อน้ำนมมาน้อย ลูกดูนมแม่ไม่ได้ งอแง เต้านมและหัวนมมีปัญหา เช่น หัวนมถลอก เต้านมคัดตึง ปัญหาต่าง ๆ คลี่คลายลง เนื่องจากได้รับการดูแลและช่วยเหลือจากผู้หญิงในครอบครัว พยาบาล และกำลังใจที่ดีจากสามี

การแบ่งงานชายหญิง ตามที่สังคมคาดหวัง ผู้หญิงต้องทำงานบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัว ดูแลลูก บางคนต้องลดบทบาทการทำงานเพื่อหาเงินเข้าบ้าน ซึ่งเป็นหน้าที่ด้านเศรษฐกิจของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงขาดรายได้ อยู่ในภาวะต้องพึ่งพามากขึ้น ยิ่งเป็นการตอกย้ำการพึ่งพาในผู้หญิงมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงและควบคุมการใช้ทรัพยากร นอกจากนี้การลด ละ เลิก การทำงานหาเงินรายได้ยังมีผลด้านจิตใจและควมมีคุณค่าของผู้หญิง

การเรียนรู้ร่วมกันของคู่สามีภรรยาตั้งแต่ฝากครรภ์จนถึงคลอดบุตร การให้ความสำคัญกับนมแม่ สามีมีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่ ทำให้สามีตัดสินใจให้ภรรยาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึงหกเดือนและพร้อมทำหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวสอดคล้องกับการศึกษาของ สิริวิมล ทวีโคตร¹⁶ และ Sriyasak, Almquist, Sridawruang, and Haggstrom-Nordin¹⁵ พบว่า การรับรู้ประโยชน์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะแรกเกิดถึง 4 เดือนของบิดา แสดงว่าสามีไม่ได้มีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้กำเนิดหรือเป็นผู้นำในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในบทบาทให้การสนับสนุนโดย การช่วยเหลือให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษาให้แก่แม่ใน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่¹⁶ และยังพบอีกว่า บทบาทของสามีที่สำคัญ คือ การสนับสนุนและส่งเสริมให้ภรรยาสามารถปรับอารมณ์ให้เหมาะสมในระหว่างที่ให้นมลูก สามีจึงเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง ถ้ามารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนจากสามีและครอบครัวช่วยเหลือและเข้าใจความรู้สึกของมารดาให้กำลังใจ แบ่งเบาภาระงานบ้าน ทำให้มารดามีเวลาพักผ่อน มีเวลาทำภารกิจส่วนตัวจะทำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ยาวนาน¹⁷

ข้อเสนอแนะ

ประสบการณ์ของผู้ชายในการทำบทบาทสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในการศึกษาค้างนี้พบว่า สามีเป็นผู้สนับสนุนที่ช่วยให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยาวน้อย 6 เดือน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งในเรื่องการสนับสนุน การตัดสินใจ การแบ่งเบาภาระงานในบ้าน การช่วยเลี้ยงลูก การสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ภรรยาได้มีเวลาในการเลี้ยงลูกได้อย่างเต็มที่และเพื่อการเจริญเติบโตที่ดีของบุตร ดังนั้นการปรับเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติของผู้ชาย ในการเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนภรรยาในการเลี้ยงบุตรด้วย

นมแม่ ซึ่งสังคมคาดหวังให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง เป็นการฉีกชนบประเพณีให้ผู้ชายมาทำบทบาทร่วมกับผู้หญิง ซึ่งยังเป็นช่องว่างความรู้ที่ต้องการการศึกษาวิจัยต่อไป

ด้านการจัดบริการทางด้านสุขภาพ ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ พยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จึงควรจัดบริการโดยคำนึงเพศภาวะ โดยให้ผู้ชายได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ให้สามีได้รับข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่ มีส่วนร่วมในขณะที่ฝากครรภ์ ระยะคลอด และระยะหลังคลอด เพื่อให้มีโอกาสเข้าถึงบริการสุขภาพ จะช่วยสนับสนุนมารดาในเลี้ยงนมแม่อย่างเดียวนานตามความต้องการ

เอกสารอ้างอิง

1. Kramer MS, Kakuma R. Optimal duration of exclusive breastfeeding. Cochrane Database Syst Rev 2012(8):CD003517. doi: 10.1002/14651858.CD003517.pub2. PMID: 22895934; PMCID: PMC7154583.
2. World Health Organization (WHO). Increasing commitment to breastfeeding through funding and improved policies and programmes [Internet]. 2019 [Cited 2021 Feb 15]. Available from: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/326049/WHO-NMH-NHD-19.22-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
3. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562 [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: 2563 [เข้าถึง เมื่อ 15 พ.ย. 2563]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.unicef.org/thailand/media/5146/file/Multiple%20Indicator%20CICLust%20Survey%202019.pdf>.
4. World Health Organization. Nutrition: Exclusive breastfeeding. Geneva: World Health Organization; 2014.
5. จินตนา วัชรสินธุ์. ทฤษฎีการพยาบาลครอบครัวขั้นสูง. ชลบุรี: ชลบุรีการพิมพ์; 2554.
6. World Health Organization. Breastfeeding key to saving children's lives: ten steps to successful breastfeeding highlighted during world breastfeeding week. Geneva: World Health Organization; 2010.
7. พรีดา ภูมิสวัสดิ์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ. สำนักพิมพ์กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์; 2563.
8. อาภา วังคำ นิตยา ไทยาภิรมณ์และอุษณีย์ จินตะเวช. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้นมมารดาอย่างต่อเนื่อง ของมารดาทารกเกิดก่อนกำหนด. พยาบาลสาร. 2554; 38(3): 73 – 83.
9. กฤตยา อาชวนิจกุล. เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. วารสารประชากรและสังคม. 2554; 15 (1): 43-65.
10. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ข้อควรรู้สำหรับคุณแม่. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2563.
11. Bich, T.H. and Hoa, D.T.P. Father as supports for improved exclusive breastfeeding in Viet Nam. Maternal child health J. 2014; 18(6): 1444-1453.
12. Shepherd CK, Power KG, Carter H. Examining the correspondence of breast feeding and bottle-feeding couples' infant feeding attitudes. J Adv Nurs. 2000; 31(3): 651- 60.
13. ชาย โพธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง; 2562.

14. สมพร รุ่งเรืองกลกิจและอิงคณา โคตนารา.
พยาบาลกับการบูรณาการเพศภาวะในการ
จัดการภัยพิบัติ. วารสารพยาบาลสงขลา
นครินทร์. 2556; 33(1):57-68.
15. Sriyasak, A., Almqvist, A., Sridawruang,
C. and Haggstrom-Nordin, E. Father
role: A comparison between teenage
and adult first-time in Thailand. Nursing
and Health Sciences.2015; 17(3): 377-
386.
16. ศิริวรรณ ทุ่มเชื้อ พัทธินยา เชียงตาและกรพิน
สุดสงวน. การสนับสนุนของสามีในการเลี้ยง
ลูกด้วยนมแม่ในระยะ 6 เดือนแรก. วารสาร
การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน. 2555; 5(2): 66-78.
17. Jintrawet, U., Tongasawas, T., &
Somboon, L. Factors associated with
the duration of exclusive breastfeeding
among postpartum mothers. Nursing
Journal.2014; 41 (1): 133-144.